

Februar 1958.

Hr. formand, mine herrer.

Jeg skal have den ære igen i år at tale om nogle af søværnets aktuelle problemer.

Jeg vil indlede spørgsmålet efter den kendte række: Politik - strategi - taktik - teknik, og her plejer jeg, som endnu et nødvendigt led i rækken, at tilføje: Personel.

I alle leddene er der i disse år aktuelle problemer for dansk forsvar og i nogle henseender ikke mindst for søværnet.

Med hensyn til det politiske - og jeg vil her foreløbig særlig tage det indrepolitiske frem - befinder vi os i en situation, der ikke har været ukendt gennem den sidste menneskealder, nemlig igen en reduktion af de militære budgetter; men hver gang denne situation indtræder er den højaktuel og alvorlig for værnene.

Jeg skal i anden del af mit foredrag i glimt komme lidt mere ind på det historiske, her er det den nuværende situation, det drejer sig om.

Som De alle ved, er tallet 850 millioner blevet fremsat som den sum, det samlede forsvar må koste. Det er en meget drastisk nedskæring, det ville betyde, at søværnets budget går ned fra ca. 164 mill. kr. til ca. 130 mill. kr., hvis man regner med den samme procentfordeling imellem de 3 værn.

Jeg behøver ikke at komme ind på argumentationerne fra vor side imod en sådan nedskæring, de er kendte og indlysende for os alle, og som De sikkert ved, har forsvarschefen med den samlede forsvarsstyrelse overfor forsvarsministeren klart givet udtryk for vor mening og fastholdt politikernes ansvar.

Men trods alt hvad der er gjort og vil blive gjort og trods alle gode argumenter, må vi se i øjnene, at en nedskæring bliver resultatet, selv om den efter alt at dømme antagelig ikke bliver fuldt så drastisk, som det først saa ud til : at de 850 mill. næppe bliver det endelige tal.

Spørgsmålet er så, hvor skal vi skære ned for dog stadig at bevare et søforsvar af en så fornuftig sammensætning som muligt og med mulighed for at løse en eller flere af de for søværnet foreliggende opgaver, som vi alle kender, invasionsforsvar, kontrol over gennemsejlingsfarvandene, forbindelse mellem landsdelene, beskyttelse af skibsfarten som de vigtigste.

Det er indlysende, at det ikke er let at tage stilling til dette problem, men også at det er af afgørende betydning for søværnets fremtid, hvilke løsninger, man går ind for. Jeg skal nævne nogle eksempler.

Man kan afgrænse de opgaver, der kan løses, man kan geografisk begrænse de områder, hvor danske søstyrker skal optræde, man kan begrænse antallet af enheder i nogle af de forskellige skibsklasser, man kan lade en enkelt skibsklasse udgå, man kan yderligere nedskære kystbefæstningen o.s.v. alt afhængigt af størrelsen af de midler, regeringen vil stille til vor rådighed.

Jeg skal ikke tage en diskussion om disse forskellige alternativer op; men jeg vil udtrykke mine tanker om det på den måde, at det vigtigste er at bevare effektiviteten på søen, både med hensyn til skibstyper, herunder armering og teknisk udstyr, antal skibe og fortsat god træning og uddannelse.

Et andet forhold er søværnets andel i det samlede budget. Medens vi kun havde de to værn, svingede søværnets del mellem 30 og 35%, dog i 1937/38: 36%. Efter flyvevåbnet kom til, har procenten været ca. 20.

Ethvert af de tre værn er en nødvendighed for et dansk forsvar, at bortskære et af dem, ligegyldigt hvilket, er en utopi.

Men er % fordelingen rigtig? Derom kan der diskuteres, og en indgående analyse af forsvarets opgaver og muligheder er nødvendig for at få det bedste resultat. Et sådant arbejde er, i den udstrækning tid og personel tillader, ved at blive foretaget i forsvarsstaben.

Som forholdene er nu, er det imidlertid hvert værns opgave at argumentere efter bedste overbevisning for sit værns stilling og struktur. Den endelige og meget vanskelige og ansvarsfulde opgave, at træffe afgørelsen, ligger derefter hos forsvarschefen med bistand af hans stab.

For enhver militær betragtning - og det gælder hvilket værn, man end tilhører - er det indlysende, at alle tre værn må til i et passende forhold, for at der skal være mening i et dansk forsvar.

Men når vi selvsagt særlig tænker på søværnet, må vi se i øjnene, at mennesker uden dyberegående militær viden kan lade sig påvirke af forholdene i andre lande; i denne forbindelse tænker jeg særlig på England og Sverige. Der er ingen tvivl om, at den stærke nedskæring af det svenske marinebudget er kommet på et for os uheldigt tidspunkt, selv om der er gode argumenter for opretholdelsen af en antagelig dansk flåde, selv om Sverige mener at måtte reducere, f.eks. strædekontrollen, hvor søstyrker ikke kan undværes, Grønland og Færøerne,

hvortil Sverige ikke har noget tilsvarende, o.s.v.

Når talen i disse år er om ændringer i dansk forsvar, er medlemskabet af atlantpagten et afgørende moment.

For en stor del - ja, jeg vil sige for den allerstørste del - falder NATO opgaverne sammen med vore naturlige nationale opgaver.

Kun er det set fra et NATO synspunkt ligegyldigt, hvem der passer opgavernes løsning, blot de bliver løst, og her er vi ved et vigtigt punkt.

Danmark alene kan, som forholdene ligger, ikke løse opgaverne; NATO må give os assistance udefra, hvis Bæltkontrollen, invasionsproblemet o.s.v. skal kunne løses tilfredsstillende.

Hidtil har der rent faktisk ikke været større mulighed for NATO for at skaffe denne assistance; men nu er den vesttyske flådes skabelse og begyndende opbygning en realitet, den vil være på stedet, den udbygges hurtigt og dygtigt, der er penge og vilje nok.

Det vil sige, forholdene har ændret sig væsentligt i denne del af NATO's område - og ændret sig til det bedre. Dette bør ikke få indflydelse på effektiviteten af vort søforsvar, men kan medføre yderligere overvejelser med hensyn til enkeltheder ved behandlingen af nedskæringsproblemet.

Hvis vi nu forlader den snævre indenrigspolitik og går til den mere omspændende udenrigspolitik og samtidig hermed nærmer os det andet led i kæden: Strategien, forekommer der et andet aktuelt problem, nemlig ordning af kommandoforholdene i den vestlige Østersø, stræderne og Kattegat.

Det er klart, at dette område udgør et samlet krigsteater, og at operationerne her derfor må ledes af een kommandoorganisation. Jeg talte herom i mit foredrag i fjor, og meget videre end dengang er man egentlig ikke kommet; dog er man trods alt en mulig løsning nærmere, idet den i Holtenau arbejdende planlægningsstab som sin vigtigste opgave har at udrede disse forhold og fremkomme med forslag til en ordning. Men derefter er der endnu et stykke vej til enden, idet spørgsmålet har sine ikke ubetydelige politiske aspekter.

Men hvordan det nu end ligger, venter vi i søværnet med længsel på et resultat; det influerer på afgørelsen af både organisatoriske, personelle og materielle problemer. F.O.D.'s stilling, mulig flytning af stabspersonel til Århus og udbygning af et headquarters her m.m.

Går vi videre i rækken, kommer vi til det taktiske, og herunder vil jeg som særlig aktuelt behandle skibserstatningerne. Også det omtalte jeg i fjor, ret indgående. Men sagen er stadig aktuel, ja, nærmer sig det akutte.

Under behandling af nye forsvarslove, eller i lignende situationer, går udviklingen af værnene på en sørgelig måde i stå; der skal ventes på resultatet af disse forhandlinger) : til lovene er færdige og vedtaget. Det daglige liv i værnet går sin gang med øvelser, togter, udrustninger og vedligeholdelse og fortsættelse af, hvad allerede er påbegyndt; men udviklingen, udbygningen og nye tanker må vente.

Vi mærkede det under de skandinaviske forsvarsforhandlinger, i tiden inden tilslutningen til NATO og ikke mindst i tiden inden den nuværende forsvarslov.

Men det betyder selvsagt ikke, at man ikke inden for stabene både arbejder på problemerne og ser sig godt om. De skibe, som det særlig drejer sig om, er, som De alle ved, HOLGER DANSKE og NIELS EBBESEN, de 3 Hunt-fregatter og THE-TIS.

Til erstatning af disse skibe ønsker vi en jagertype med godt artilleri, helst med mineudlægnings kapacitet. Omtalte Smith-klassen og Fletcher-klassen.

Smith-kl.

2200 t.
376 ft. o.a. 125 m.
34 knob.
6-3".
Miner;

Fletcher-kl.

2050 t.
376 ft. o.a. 125 m.
35 knob.
4-5" & 6-3"/50.
2 DCT & 8 throwers.

Af samtlige muligheder, der har været fremme både fra engelsk, canadisk og amerikansk side er Fletcher-klassen den bedste, om ikke ubetinget ideelle. Men endnu ved vi ikke med sikkerhed, om vi kan få dem; fra MAAG's side arbejdes der på ^{/godt} at hjælpe os.

I de sidste dage er der yderligere fra canadisk side kommet tilbud om et par skibe af Algerine-klassen:

1000 t.
225' : 75 m.
16,5 knob.
1-4" & 4-40 mm.
4 DCT.
1 Squid.

De vil mulig med fordel kunne anvendes som inspektions-skibe i grønlandske og færøske farvande; det er nu nærmere ved at blive undersøgt.

Endvidere er der tale om at bygge 4 lavtvandsministry-

gere, 2 på Off Shore basis, 2 på national basis på orlogsværftet, men også dette er på overvejelsernes stadium.

Med hensyn til undervandsbådene vil de tre nybygninger på orlogsværftet være klar til prøve marts 1958 - nov. 58 - juli 59, og jeg mener, man med stor glæde må se hen til igen at få skibe til flåden, der er bygget på orlogsværftet.

Teknik: Vanskelighederne med TRITON-klassens artilleri.

Inden for personelforholdene er tilgangen, især af kvalificerede mathelever, stadig utilfredsstillende, selv om den har været noget bedre ved sidste indkaldelse, og et andet spørgsmål er i den senere tid blevet accentueret. Det er spørgsmålet om vore indkaldte navigationsreserveløjtnanter.

Handelsflåden har for få styrmænd, og vi er stadig for få faste officerer, således at vi for en tid har brug for de unge navigatører. Ordningen har i det store og hele virket tilfredsstillende; men efterhånden som manglen på styrmænd er blevet større og større, har søfartskredse meget naturligt taget spørgsmålet op, om det var muligt for søværnet at imødekomme deres ønsker, enten om kortere uddannelse eller hjemsendelse af nogle af de indkaldte. Jeg mener, det skulle være muligt at finde frem til en fornuftig løsning, men desværre forekommer det mig, at sagen har fået en noget skæv start. Jeg ville tro, forhandlinger direkte mellem de interesserede rederier og styrmandsorganisationer og søværnet i forbindelse med vort ministerium ville kunne finde frem til en løsning, der ville være antagelig for begge parter.

Om personelspørgsmålet vil jeg iøvrigt sige, at der til de nye love ikke vil blive fremsat forslag til principielle ændringer fra søværnets ledelse. Der er nok forhold, man kunne ønske ændret, men det ville være urigtigt nu igen at bruge tid og kræfter til disse altid vanskelige spørgsmål, og ingen personelgruppe - ej heller søværnet selv - er tjent med gennemgribende forandringer hvert øjeblik, således som det for den nuværende fenrik- og specialofficersgruppe har været tilfældet i de sidste 40 år. Kun spørgsmålet om intendanturkorpsets deling efter værn vil sikkert blive taget op.

Jeg vil her afslutte den første del af mit foredrag med de eksempler, jeg har taget frem fra søværnets aktuelle problemer. De vil se, at jeg ikke har taget tidens globale problemer op, disse er såre aktuelle for os, både som hørende til søværnet og som mennesker; men dels er det for stort et emne til at behandles som en del af et foredrag, dels blev det indgående behandlet her i selskabet ved gennemgang af prisafhandlingen forleden dag, og dels berørte Admiral Buzzard det i sit foredrag.

Jeg har kaldt den anden del, af hvad jeg vil sige i aften: Tilbageblik. For selv om man skal se frem og ej tilbage, kan det dog være ganske godt en gang imellem at stoppe op og se på den tid, der er gået, sammenligne den med vor, se hvilke erfaringer, man kan drage, hvad man bør føre videre, og hvad man bør lade ligge.

Det er vel naturligt, at jeg i aften ser tilbage på

søværnet i den tid, jeg selv har oplevet, det vil sige fra foråret 1911 til dato.

Lad mig først tage selve strukturen, d.v.s. hovedpunkterne i de forskellige søværnslove.

Jeg skal tage visse hovedpunkter frem - de samme for hver af lovene, så man kan følge forandringerne.

Selvsagt kan der også være andre interessante enkeltheder at studere nærmere, men det vil i denne korte oversigt føre for vidt.

1909.

Flådens overkommando.

Viceadmiralen er kommanderende admiral og generalinspektør for søværnet.

Flådens stab er søværnets hovedorgan for krigsforberedelser. Den samarbejder med generalstabten.

Ingen formåls §.

Flådeliste. (Flåden mindst bestå af de deri nævnte antal enheder). 4 kystforsvarsskibe a 3500 - 4000 ts., 24 torpedo- og undervandsbåde på ca. 200 ts., 2 mineskibe på 500 ts. Reserven: 2 krydsere på ca. 1500 ts. m.m. Skibe til særlige formål: Skoleskibe - fiskeriinspektionsskibe - opmålingsskibe.

Vpl. tjenestetid 6-7 måneder.

Korpsene anføres. Underofficerer.

Ingeniørelevskolen oprettes, tidligere M. og S. skole. Officersskole indføres.

Undervisningsråd.

CH O.V. Admiral.

Intet flyvevåben.

Det var denne lov vi levede under under 1' verdenskrig.

1922.

Intet om flådens overkommando. Den ældste officer af admiralsklassen, viceadmiralen, er flådeinspektør og designeret til, når flåden sættes på krigsfod, at varetage ledelsen af udrustet flådemateriel.

Flådens stab er blevet til marinestab.

Formåls § (Flådens opgaver).

Flådeliste, men ordet mindst er udgået. 6 orlogsskibe på tilsammen ca. 18000 ts. 24 torpedo- og undervandsbåde på tilsammen 7000 ts., 2 mineskibe på tilsammen ca. 1000 ts. m.m.

Skibene inddeles i divisioner.

Vpl. tjenestetid højst 1 år.

Dæksofficersordningen indføres.

Korpsene ophæves.

Officersskolen bibeholdes.

Ingeniørelevskolen bortfalder.

CH O.V. Admiral.

I denne lov nævnes flyvevæsen første gang med ordene: Flyvebåde m.v. henhører under flyvevæsenet.

1932.

Søværnskommandoen oprettes. Viceadmiralen samtidig direktør for marineministeriet, (erfaringer fra sikringsstyrkerne 1914-18).

Ingen formåls §.

Ingen flådeliste, kun typer nævnt.

De nuværende artilleriskibe, torpedo- og undervandsbåde, skibs- og fartøjsmateriel til mine-spørringer, værkstedsskib for U.V.B. Skibe til særlige formål.

Kystflåden oprettes.

Kystdefensionen overtages fra hæren.

Vpl. tjenestetid ikke over 1 år.

Kvartermesterordningen indføres.

Officersskolen bortfalder; men særlige kursus på Søofficersskolen, hvilket navn indføres.

O.V. ledes af en direktør.

Her kommer flyvevæsenet i 3 §§'er

1 luftjagerflotille

1 recognosceringsflotille

En flotille består normalt af 9 luftfartøjer. Personel tilkommanderes efter behov.

1937.

Overledelse som i 1932 loven.

Ingen formåls §.

Ingen flådeliste, kun typer (de samme som 1932, dog er artilleriskibene bortfaldet, undtagen NIELS JUEL).

Vpl. tjenestetid højst 1 år.

Officersskolen helt bortfaldet.

1950-51.

Denne lov kender De alle; den bragte store og væsentlige forandringer.

Flyvevåbnet oprettes selvstændigt.

Marineministeriet nedlægges og forsvarsministeriet oprettes.

Forsvarschefsstilling og forsvarsstab oprettes.
Forsvarsstyrelsen oprettes.

Adskillelse mellem stillingerne som direktør for ministeriet og chef for søværnet.

Marinestaben bliver til søværnsstaben.

Intendantur- og lægekorpsene bliver fælles for de tre værn.

Flåde - Kystbefæstnings- og våbeninspektører indføres.

Ingen formåls §.

Ingen flådeliste eller skibstyper.

Vpl. tjenestetid ca. 1 år.

Fenrikordningen indføres.

Søofficersskolen ændres til søværnets officersskole.

Grønlands og Færøernes marinedistrikter oprettes og senere Grønlands kommando.

Inden for disse 5 forskellige love har søværnets personel virket i de sidste 50 år. De enkelte loves levetid har ikke været særlig lange: 13 - 10 - 5 - 13 og 7 år. Men lad os nu se bort fra disse tørre anvisninger og se lidt på, hvordan selve livet og tjenesten har fornet sig om bord og i land i denne årrække for en almindelig søofficer.

I 1911 kom jeg om bord som lærling i HERLUF TROLLE. Eskadren bestod det år af de 3 kystforsvarsskibe, krydseren HEJMDAL, en del torpedobåde og 2 mineskibe. Minestrygere havde vi ikke den gang, til det arbejde blev torpedobådene brugt.

Galster og Holbølls kursus.

Kadetskolen

2 vintre på skolen, 2 vintre hjemme.

Lærerne.

1914 HEJMDAL Store Bælt, 1' verdenskrig. Neutralitetsproblemer.

Indskrænket sejlads 1915-16.

HEJMDAL vintrene 1916-17 og 1918-19.

Torpedobåd Store Bælt 1917.

Inspektionsskib Færøerne 1917-18.

Mineskib Store Bælt.

1919-1923 navigationsofficer kadetskibet (HEJMDAL og VALKYRIEN). Undervisning navigation kadetskolen og privat. Elev officersskole.

1923-24 (Vinter NIELS JUEL Syd Amerika).

1924-33 torpedobådschef og adjutant om sommeren. Marinestaben om vinteren.

Undervisning officersskole og Frederiksborg slot.

Marinestaben.

1933 Grønland. (Knud Rasmussen).

Fyrinspektør.

1935 Grønland.

1936 Stauning Island rundt.

1938 torpedobådschef (HØGEN).

Som De ser en interessant og afvekslende tjeneste gennem alle de år, hvor jeg havde den glæde og det udbytte at gøre tjeneste under mange udmærkede og dygtige skibshefer. Jeg vil kun nævne eet navn, det er admiral Wenck. Han var chef for marinestaben alle de år, jeg havde den ære at gøre tjeneste der. Han spillede en meget stor rolle for alle os yngre. Han var en mand af en sjælden karakter, højt kultiveret og i besiddelse af en betydelig klassisk dannelse og almenviden. Han var dertil en meget flittig mand i sin tjeneste, af fremtræden beskeden, men fast og bestemt i sine meninger. En mand af stærk pligtfølelse, der ej heller tog sit ansvar let. Inden han rigtig kendte een, noget reserveret, men senere fuldt ud stolende på sine medarbejdere, og gav altid dem æren for et arbejde, han var tilfreds med.

Han holdt modet oppe på os i de svære tider, marinen havde den gang, fremholdt pligten til at gøre sit arbejde fuldtud, trods alt.

Nu kender kun få ham; men marinen skylder admiral Wenck overordentlig meget. Han døde 1933.

1938 marinestaben.

Krigsudbruddet og efteråret 1939.

Samarbejde med Handelsministeriet.
Boede i slotsholmsgade hele efteråret.